

การศึกษาแบบบูรณาการเพื่อการแก้ปัญหาความยากจนในชุมชน โดยใช้ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาบ้านตราดตวน ตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

A Study of Integrative Models for Solving the Poverty Problem in Community Using the Sufficiency Economy Philosophy: A Case Study of Tradtoun Village, Chumhed Sub-district, Muang District, Buriram Province

สมหมาย ปะติตังโฮ ¹ พิสมัย ประชานันท์ ²

กั้งแก้ว ปะติตังโฮ ³ สมศักดิ์ จีวัฒนา ⁴

นงลักษณ์ ทองศรี ⁵ และนวมินทร์ ประชานันท์ ⁶

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนชุมชนบ้านตราดตวน 2) ศึกษาแนวทางการประยุกต์หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพของประชาชนชุมชนบ้านตราดตวน และ 3) ศึกษาแบบการบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการแก้ปัญหาความยากจนของประชาชนชุมชนบ้านตราดตวน กลุ่มตัวอย่างคือ ตัวแทนประชาชน จำนวน 180 คน และกลุ่มผู้นำชุมชนบ้านตราดตวน จำนวน 10 คน เก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐานและใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการศึกษา พบว่า

1. ประชาชนชุมชนบ้านตราดตวน มีความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับปานกลาง

คำสำคัญ : ความยากจน เศรษฐกิจพอเพียง บุรีรัมย์

และมีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยการลดรายจ่าย การประหยัดออม และการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า โดยเริ่มปฏิบัติจากตัวเอง และครอบครัว

2. แนวทางในการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านการดำเนินชีวิต โดยการลดการใช้-จ่ายในครัวเรือน ลดปริมาณการซื้อจากภายนอก เน้นผลิตใช้ด้วยตนเอง และแนวทางในการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการประกอบอาชีพ คือ ผลิตผลิตภัณฑ์สำหรับใช้ในครัวเรือน และนำไปจำหน่าย เช่น เพาะเห็ดจากผักตบชวา

3. รูปแบบ (Model) การแก้ปัญหาความยากจนที่เหมาะสมของชุมชนบ้านตราดตวน ต้องเริ่มจากคนในชุมชนมีองค์ความรู้ มีแหล่งเรียนรู้ทางเศรษฐกิจพอเพียง และได้รับการมีส่วนร่วมของชุมชน

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะวิทยาศาสตร์

² อาจารย์ คณะวิทยาการจัดการ

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

⁴ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะวิทยาศาสตร์

⁵ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะวิทยาการจัดการ

⁶ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

ABSTRACT

This action research aimed: 1) to study the body of knowledge about the sufficiency economy philosophy of people in Tradtoun village; 2) to investigate the guidelines in applying the sufficiency economy philosophy into daily life and occupation of people in Tradtoun village; and 3) to ascertain the integrative models of the sufficiency economy philosophy in order to solve the poverty problems of people in Tradtoun village. The samples were 180 representatives and 10 community leaders. The research instruments included questionnaire and structured interview. The quantitative data were analyzed by descriptive statistics while the qualitative data obtained were analyzed by content analysis technique. The results were as follows:

1. People in Tradtoun village understood the sufficiency economy philosophy at a moderate level,

and applied the sufficiency economy philosophy by reducing the expenses, economizing and saving money, and utilizing the resources worthily and utmost both in private and public beginning with individuals and households.

2. The guidelines in applying the sufficiency economy into their occupation were that they produce the products using in their own households and selling for money such as mushroom cultivation from water hyacinth.

3. The appropriate model for solving the poverty problem in Tradtoun community should initiate from people in community having body of knowledge, providing the sufficiency economy learning source in community, and receiving the participation from community.

Keywords : sufficiency economy, poverty, Buriram

บทนำ

ปัญหาความยากจนในปัจจุบันเป็นปัญหาในเชิงระบบและโครงสร้างระดับชาติที่สั่งสมมานาน จนกลายเป็นอุปสรรคสำคัญต่อความยั่งยืนในการพัฒนาประเทศ แม้ว่าภาครัฐจะให้ความสนใจในการแก้ปัญหาความยากจนมาโดยตลอด แต่ก็ยังไม่สามารถแก้ไขให้บรรลุผลอย่างเป็นรูปธรรม ในขณะที่สภาพแวดล้อมทางการเมืองเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปได้ส่งผลให้ปัญหาความยากจนมีความซับซ้อนยิ่งขึ้น ช่องว่างของรายได้ระหว่างคนจนกับคนรวยยังอยู่ในระดับสูงส่งผลให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันทั้งเศรษฐกิจและการเมืองของกลุ่มคนในสังคม ดังนั้นปัญหาความยากจนจึงจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขแบบองค์รวม โดยเชื่อมโยงกับมิติต่าง ๆ เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบครบวงจร ซึ่งแผน

พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ได้กำหนดพื้นฐานการเสริมสร้างทุนของประเทศ ทั้งทุน ทางสังคม ทุนเศรษฐกิจและทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เข้มแข็งต่อเนื่อง ยึดคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา และทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางปฏิบัติ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2550)

ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวคิดที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงชี้แนะเพื่อ การดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 25 ปี จนกระทั่งเกิดวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจ ก็ยังทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเศรษฐกิจเพื่อความอยู่รอด และดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้

ใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงสามารถพัฒนาสู่การพึ่งตนเองในระดับต่าง ๆ อย่างเป็นขั้นตอน โดยลดความเสี่ยงเกี่ยวกับความผันแปรของธรรมชาติ หรือ การเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยต่าง ๆ โดยอาศัยความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี มีความรู้ ความเพียร และความอดทน สติและปัญญา การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อย่างมีคุณธรรม เศรษฐกิจพอเพียงมีความหมายกว้างกว่าทฤษฎีใหม่ เนื่องจากเศรษฐกิจพอเพียงเป็นกรอบแนวคิดที่ชี้บอกหลักการและแนวทางปฏิบัติของทฤษฎีใหม่ในขณะที่แนวพระราชดำริเกี่ยวกับทฤษฎีใหม่หรือเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นแนวทางการพัฒนาภาคเกษตรอย่างเป็นขั้นตอนนั้น เป็นตัวอย่างการใช้ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงในทางปฏิบัติ ที่เป็นรูปธรรมเฉพาะในพื้นที่ที่เหมาะสม

ถึงแม้ว่าทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงจะเป็นแนวทางการพัฒนาภาคเกษตรอย่างเป็นระบบ แต่การจะนำทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้เพื่อการลดความยากจนได้อย่างเป็นรูปธรรม จำเป็นต้องศึกษาสาเหตุของความยากจน ซึ่งสามารถสรุปได้หลายประการ (ถัยวรรณ ศุภเกษตร 2535 : บทคัดย่อ) (อุดม ทุมไธสิต. 2536 : บทคัดย่อ) (อภิชัย พันธเสน. 2545 : บทคัดย่อ) ดังนี้ ด้านครัวเรือนขาดการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ ขาดแคลนแหล่งน้ำผิวดิน ขาดกรรมสิทธิ์ที่ดิน ทำกิน สภาพพื้นดินไม่อำนวย ผลิตภาพต่ำ อาชีพไม่มั่นคง การศึกษาต่ำ รายได้ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่าย มีภาวะหนี้สิน ตกทอด จำนวนสมาชิกในครอบครัวมาก ด้านภาครัฐบาลมีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายการคลังเพื่อการกระตุ้นเศรษฐกิจ เน้นการลงทุนและการบริโภคของประชาชนในประเทศตลอดจนระดับท้องถิ่น โดยเชื่อว่าถ้าคนชนบทมีการจับจ่ายแล้ว เศรษฐกิจโดยรวมก็จะเคลื่อนตัวตามด้วย เช่น โครงการพักชำระหนี้และภาระหนี้ของเกษตรกรรายย่อย โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โครงการธนาคารประชาชนรักษาทุกโรค เป็นต้น แต่เมื่อมีการประเมินผลการดำเนินการโดยประชาชน และผู้นำชุมชน พบว่า ความยากจนของประชาชนยังคงอยู่ ไม่สามารถแก้ปัญหาได้อย่างต่อเนื่อง ด้านการจัดการ เจ้าหน้าที่ยังขาดทักษะในการฝึกอบรมและยังขาดการติดตามอย่างจริงจัง ชาวบ้านไม่มีส่วนร่วมในการจัดตั้งคณะกรรมการ คณะกรรมการพิจารณาอนุมัติเงินยืม

ให้ญาติพี่น้องคนที่รู้จัก ไม่มีการจัดลำดับครัวเรือนที่มีความยากจน คนยากจนจริง ๆ ไม่กล้ายืมเงิน เพราะกลัวจะใช้คืนไม่ได้ ครัวเรือนเป้าหมายที่ยืมเงินไปไม่นำเงินยืมไปทำตามโครงการที่เสนอไว้ แต่กลับนำไปใช้จ่ายในครัวเรือนไม่ส่งเงินยืมคืนเพราะกลัวเสียเปรียบคนอื่น คณะกรรมการทำตัวเป็นแบบอย่างที่ไม่ดี (ศิรินทิพย์ รักษาชนม์. 2550)

บุรีรัมย์ถือเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ที่มีพื้นที่ทั้งหมด 718,235 ตารางกิโลเมตร หรือ 437,807 ไร่ การปกครองแบ่งออกเป็น 21 อำเภอ 2 กิ่งอำเภอ 189 ตำบล 2,460 หมู่บ้าน 312,898 หลังคาเรือน 1 องค์การบริหารส่วนจังหวัด 184 องค์การบริหารส่วนตำบล และ 24 เทศบาล ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกร และมีสภาพความจนเป็น ส่วนใหญ่ ซึ่งสาเหตุความยากจนมาจาก 1) มีอาชีพไม่เป็นหลักเป็นแหล่ง 2) มีการบริหารใช้จ่ายเงินในชีวิตประจำวันไม่เป็น 3) มีการใช้จ่ายเงินไปในสิ่งที่ไม่เกิดประโยชน์ 4) คิดแต่เรื่องรายจ่ายเพื่อความสนุกไม่คิดในเรื่องของการลงทุน และ 5) วางจากการทำนามักจะปล่อยให้พื้นที่นาว่างเปล่าและพักผ่อนอยู่บ้าน เป็นต้น (สำนักงานการปกครองจังหวัดบุรีรัมย์. 2548 : 2)

จากข้อมูลข้างต้นส่งผลให้คณะผู้วิจัยต้องการศึกษาถึงองค์ความรู้ของชุมชนที่มีต่อทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง ศึกษาวิธีการประยุกต์ใช้ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง และศึกษารูปแบบการบูรณาการทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการแก้ปัญหาความยากจนของประชาชนชุมชนบ้านตราดตวน หมู่ 4 อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งเป็นชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบทและมีฐานะยากจน และเพื่อต้องการให้ชุมชนในจังหวัดบุรีรัมย์เกิดความเข้มแข็ง มีหลักปฏิบัติที่สามารถพึ่งตนเองได้และมีฐานะเศรษฐกิจในระดับครอบครัวที่ดีขึ้นและยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาองค์ความรู้ของชุมชนที่มีต่อทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงชุมชนบ้านตราดตวน ตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
2. ศึกษาวิธีการประยุกต์ใช้ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงแบบบูรณาการโดยให้ชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วม ชุมชนบ้านตราดตวน ตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

3. ศึกษารูปแบบการบูรณาการทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการแก้ปัญหาความยากจนของประชาชน ชุมชน บ้านตราดวน ตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและวิธีการประยุกต์ใช้ของประชาชนชุมชน บ้านตราดวน จากการลงพื้นที่ศึกษาบริบทที่เกี่ยวข้องกับวิธีการประยุกต์ใช้ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนชุมชน บ้านตราดวน ตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ศึกษาเอกสารรายงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง จากนั้นศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นบุคคลที่มีภูมิลำเนาในเขตพื้นที่ชุมชนบ้านตราดวน ตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยการจำแนกตามกลุ่มอาชีพต่างๆ ประกอบด้วย กลุ่มที่ 1 กลุ่มประชากรที่ประกอบอาชีพพาณิชย์กรรม จำนวน 105 คน กลุ่มที่ 2 กลุ่มประชากรที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม จำนวน 75 คน

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษารูปแบบการบูรณาการทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการแก้ปัญหาความยากจนของประชาชน ชุมชนบ้านตราดวน ตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ จาก กลุ่มผู้นำชุมชนทุกระดับ ประกอบด้วย นายกองค์การบริหารส่วนตำบลชุมเห็ด กำนันตำบลชุมเห็ด ผู้ใหญ่บ้าน และภาคีร่วมที่เกี่ยวข้อง จำนวน 10 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การศึกษาครั้งนี้ใช้แบบสอบถามเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ชาวบ้านประกอบอาชีพพาณิชย์กรรม จำนวน 105 คน และกลุ่มชาวบ้านที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม จำนวน 75 คน

2. ทำการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างผู้นำชุมชน การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกนายกองค์การบริหารส่วนตำบลชุมเห็ด กำนันตำบลชุมเห็ด ผู้ใหญ่บ้าน และภาคีร่วมที่เกี่ยวข้อง จำนวน 10 คน

3. จากนั้นจัดประชุมกลุ่มผู้นำชุมชน และตัวแทนชาวบ้าน เมื่อวันที่ 17 ธันวาคม 2552 ได้ข้อสรุปแนวทาง

ในการประยุกต์ใช้ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิตของประชาชนชุมชนบ้านตราดวน หมู่ 4

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. ในการวิจัยครั้งนี้ ข้อมูลที่เก็บจากแบบสอบถาม ได้วิเคราะห์ข้อมูลของข้อคำถามลักษณะปลายปิดด้วยการแจกแจงความถี่หาค่าร้อยละ ในกรณีที่เป็นการปลายเปิดจะทำวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยจัดประเด็นคำตอบเข้าด้วยกันแล้วแจกแจงความถี่หาค่าร้อยละ
2. ข้อมูลที่ทำการสัมภาษณ์ และจัดประชุมกลุ่มได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิจัยจะเสนอตามวัตถุประสงค์การวิจัยแต่ละข้อตามลำดับดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาองค์ความรู้ของชุมชนที่มีต่อทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงชุมชนบ้านตราดวน ตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ซึ่งเป็นตัวแทนผู้มิรายได้ร้อยละ 50.6 ส่วนใหญ่รับรู้องค์ความรู้ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงจากผู้นำในชุมชน และเพื่อนบ้าน ร้อยละ 88.0 โดยมีความรู้ต่อแนวทางของทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงเกี่ยวกับเรื่องความอดทนและความเพียรมากที่สุด ร้อยละ 94.3 และมีการประยุกต์ใช้ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงโดยการลดรายจ่าย ร้อยละ 98.7 การประหยัดดอกเบี้ย ร้อยละ 94.3 และ การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและ เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งด้านส่วนตัวและส่วนรวม ร้อยละ 88.6 โดยเริ่มปฏิบัติจากตัวเองและครอบครัว ตามลำดับ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ศึกษาวิธีการประยุกต์ใช้ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงแบบบูรณาการโดยให้ชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมชุมชนบ้านตราดวน ตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการวิจัยมีดังนี้

ด้านการดำเนินชีวิต ลักษณะการดำเนินชีวิตของประชาชนชุมชนบ้านตราดวน หมู่ 4 แต่ละครัวเรือนส่วน

ใหญ่มีพฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์เพื่อการอุปโภคบริโภคมากกว่าการผลิตด้วยตนเองจึงส่งผลให้เกิดค่าครองชีพที่สูงขึ้น และมีเงินออมน้อยตามไปด้วย จากสภาพปัญหาดังที่กล่าวไปแล้ว สามารถนำทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต ด้วยการลดการใช้-จ่ายในครัวเรือน โดยการลดปริมาณการซื้อจากภายนอกและทำการผลิตใช้ในครัวเรือนด้วยตนเอง ซึ่งองค์ประกอบของทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงสามารถประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ดังนี้

หลักความพอประมาณ : สามารถปฏิบัติได้โดยลด/หลีกเลี่ยงการกู้เงินทั้งในและ นอกกระบบ โดยพยายามควบคุมการใช้จ่ายให้สอดคล้องกับรายได้ที่ได้รับด้วยระบบการทำบัญชีครัวเรือนเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้จ่ายให้เพียงพอต่อการดำรงชีวิตโดยไม่ต้องพึ่งเงินกู้ยืม

หลักความมีเหตุผล : สามารถปฏิบัติได้โดย ชุมชนควรให้ความสำคัญกับการนำคุณธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตทุกด้าน เช่น ด้านความสัมพันธ์ในชุมชน ด้านการบริหารจัดการ ด้านการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ด้านการประกอบอาชีพ ด้านการอบรมเด็กและเยาวชนในพื้นที่ด้วยการเปิดโอกาสให้ทุกคนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้าน เคารพผู้อาวุโสและนำประสบการณ์ของผู้อาวุโสมาเป็นแบบอย่างที่ดี

หลักการมีภูมิคุ้มกันที่ดี : สามารถปฏิบัติได้โดยระดับครอบครัวต้องสร้างความใกล้ชิดให้กับสมาชิก สร้างความสามัคคีในชุมชน รักชาววัฒนธรรมประเพณีที่ดี ลดพฤติกรรมการบริโภคสินค้าฟุ่มเฟือย

ด้านคุณธรรม : สามารถปฏิบัติตามกฎ ระเบียบที่ชุมชน/สังคมกำหนดไว้เพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง เช่น การงดสุรา การพนันในงานพิธีต่าง ๆ การปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

ด้านการประกอบอาชีพ จากการที่ประชาชนชุมชนบ้านตราดตวน หมู่ 4 บางครัวเรือนมีองค์ความรู้ในการผลิตผลิตภัณฑ์สำหรับใช้ในครัวเรือน อีกทั้งในชุมชนมีวัตถุดิบสำหรับนำมาใช้ในการผลิตผลิตภัณฑ์บางชนิดสำหรับใช้ในชีวิตประจำวัน และนำไปจำหน่าย เพื่อการเพิ่มรายได้ให้กับครัวเรือน เช่น ผักตบชวา ชั่งข้าวโพด นำมาเป็นวัตถุดิบในการเพาะเห็ด มะนาว นำมาเป็นส่วนผสมของน้ำ ยาล้าง

จาน ผักสวนครัว นำมาเป็นส่วนประกอบในการทำอาหารและจำหน่าย แต่อย่างไรก็ตามองค์ความรู้ของชาวบ้านที่นำมาพัฒนาผลิตภัณฑ์นั้น ไม่สามารถทำได้อย่างต่อเนื่องและไม่ได้มาตรฐาน ต้องอาศัยองค์ความรู้ วิธีการจากบุคคล/หน่วยงานภายนอกชุมชน เช่น นักวิชาการการเกษตร พัฒนาชุมชน สถาบันการศึกษา เป็นต้น จากประเด็นปัญหาที่ค้นพบ สามารถเสนอแนวทางการแก้ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านการศึกษา ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชนบ้านตราดตวน หมู่ 4 ดังนี้

ปัญหาด้านเศรษฐกิจ : เกิดจากคนในชุมชนไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ส่งผลต่อการเพิ่มขึ้นของต้นทุนการผลิต บางฤดูผลผลิตทางการเกษตรมีปริมาณที่ต่ำ อีกทั้งตลาดในการรองรับผลผลิตที่ผลิตได้ยังแคบทำให้ไม่สามารถจำหน่ายได้

แนวทางการแก้ปัญหา : หน่วยงานภาคีทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ผู้นำในชุมชน ตัวแทนชาวบ้าน จะต้องร่วมมือกันเพื่อเพิ่มทักษะในการประกอบอาชีพเสริม มีความรู้เกี่ยวกับการทำบัญชีครัวเรือน ฯลฯ

ปัญหาด้านโครงสร้างพื้นฐาน : ถนนภายในหมู่บ้านชำรุด

แนวทางแก้ปัญหา : องค์การบริหารส่วนตำบล และประชาชน หน่วยงานในพื้นที่ต้องร่วมกันดูแลรักษาให้มีสภาพที่ดี

ปัญหาด้านการศึกษา : เนื่องจากสมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่มีการศึกษาน้อย

แนวทางแก้ปัญหา : จึงต้องสร้างความตระหนักและให้ความสำคัญกับการศึกษาของเด็กและเยาวชนในพื้นที่ อีกทั้งองค์การบริหารส่วนตำบลต้องให้ความสำคัญในการส่งเสริมและผลักดันให้ประชาชนในชุมชนมีทักษะและความสามารถในการสร้างอาชีพเสริมที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ได้

ปัญหาด้านสังคม : สมาชิกในชุมชนให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรมในระดับน้อย และเยาวชนในชุมชนมีพฤติกรรมไม่เหมาะสม เช่น การทะเลาะวิวาท มั่วสุม ติดเกม และไม่เชื่อฟังพ่อแม่ เป็นต้น

แนวทางการแก้ปัญหา : องค์การบริหารส่วนตำบล และผู้นำในชุมชน ควรส่งเสริมให้มีกิจกรรมที่ช่วยสร้างความสามัคคี และเป็นกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน เช่น กีฬา

ด้านประเพณีวัฒนธรรม โครงการปฏิบัติธรรมสำหรับเยาวชน เป็นต้น

ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม : เกิดจากการใช้สารเคมีในภาคการเกษตร และไม่มีสถานที่เก็บกักน้ำไว้ใช้ในช่วยฤดูแล้ง

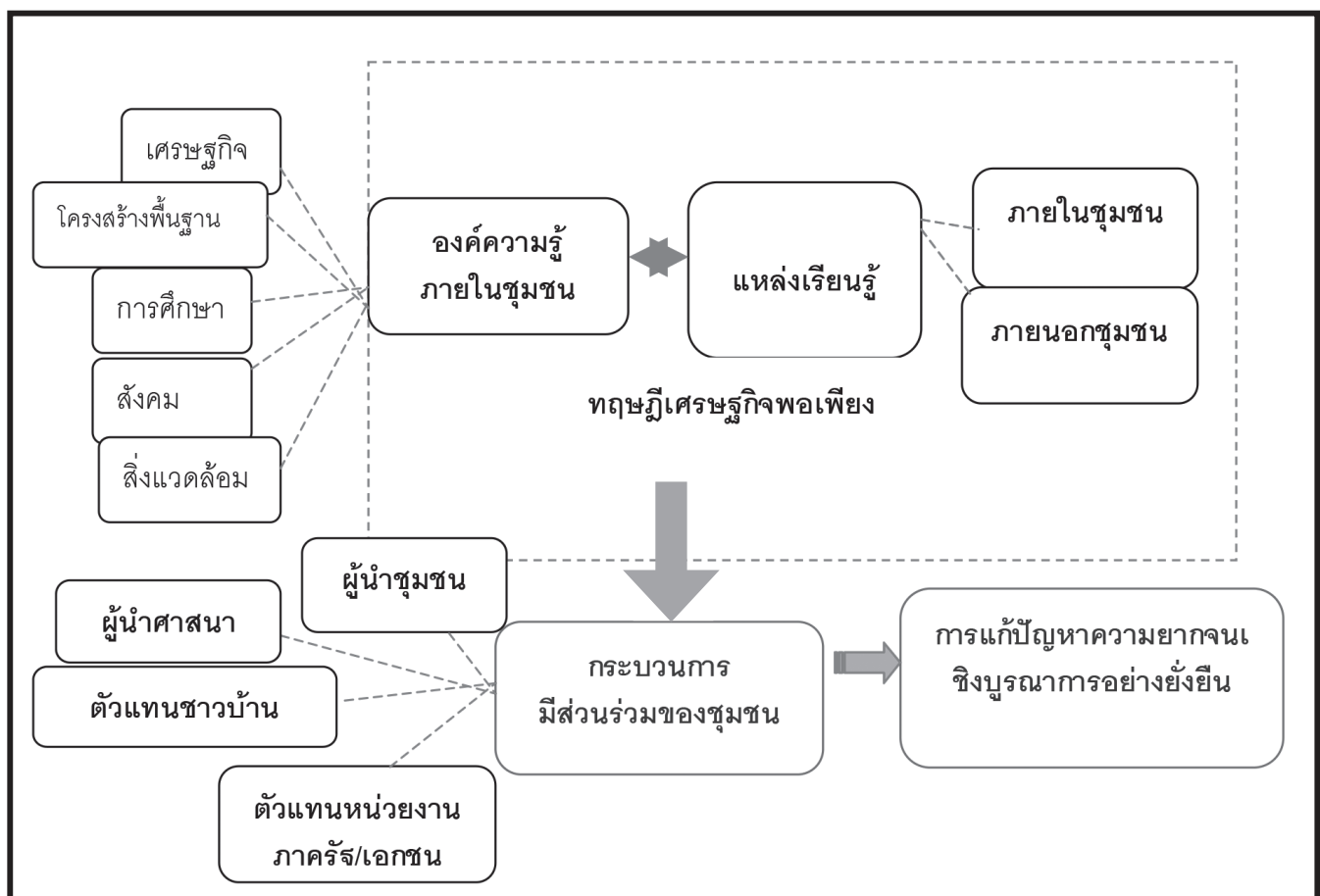
แนวทางการแก้ปัญหา : ควรส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับผลกระทบของการใช้สารเคมีในภาคการเกษตร อีกทั้งเกษตรกรให้ความสำคัญต่อการลดการใช้สารเคมีในภาคการเกษตร และเกษตรกรหรือหมู่บ้านควรขุดสระในพื้นที่เพื่อเก็บกักน้ำไว้ในฤดูแล้งและทุกภาคส่วนต้องมีส่วนร่วมแก้ปัญหาในด้านระบบการบริหารจัดการน้ำร่วมด้วย

วัตถุประสงค์ ข้อที่ 3 ศึกษารูปแบบการบูรณาการทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการแก้ปัญหาความยากจนของประชาชน ชุมชนบ้านตราดตวน ตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการวิจัยดังภาพ

จากภาพอธิบายได้ว่าการน้อมนำทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้แก้ปัญหาความยากจนของประชาชนชุมชนบ้านตราดตวน หมู่ 4 ให้ประสบความสำเร็จได้สมาชิกในชุมชน

จำเป็นต้องมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับชุมชนของตนเองทั้ง 5 ด้าน ประกอบด้วย ด้านเศรษฐกิจ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านการศึกษา ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อจะได้นำมาใช้ในการวิเคราะห์สภาพบริบทของชุมชน ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นถึงสภาพปัญหา และอุปสรรคในการดำเนินชีวิต นอกจากนั้นสามารถเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชน และภายนอกชุมชน ซึ่งแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชนมีทั้งตัวบุคคล และครัวเรือนที่ดำเนินชีวิตตามแนวทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงมาอย่างต่อเนื่อง และเป็นต้นแบบให้กับบุคคลในชุมชนได้ สำหรับแหล่งเรียนรู้นอกชุมชนนั้นใช้หลักการพิจารณาจากชุมชนที่มีลักษณะการดำเนินชีวิตด้วยทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงจากเขตพื้นที่ใกล้เคียง เช่น บ้านโคกเพ็ก อำเภอเมือง และบ้านหนองตาเข้ม อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์

จากแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกชุมชนสามารถนำมาบูรณาการด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ผู้นำทางศาสนา ตัวแทนชาวบ้าน ตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เพื่อร่วมสะท้อน

ภาพที่ 1 รูปแบบการแก้ปัญหาความยากจน บ้านตราดตวน หมู่ 4 โดยประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

สภาพของชุมชน ค้นหาปัญหา ความต้องการของชุมชน วางแนวทางในการแก้ปัญหาและพัฒนาตามแนวทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชนบ้านตราดตวน หมู่ 4 โดยชุมชนมีความต้องการในด้านการประกอบอาชีพเสริมด้วยการนำทรัพยากรที่มีในพื้นที่มาใช้เป็นวัตถุดิบเป็นต้นทุนการผลิตเพื่อการบริโภคและ การจำหน่าย เช่น การเพาะเห็ดฟาง การทำน้ายาเอนกประสงค์ และผลิตภัณฑ์อื่นที่จำเป็นสำหรับการดำเนินชีวิตประจำวัน ซึ่งจะนำไปสู่การแก้ปัญหาความยากจนของคนในชุมชนบ้านตราดตวน หมู่ 4 อย่างยั่งยืน

สรุปผลการวิจัย

1. ประชาชนชุมชนบ้านตราดตวน มีความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับปานกลาง และมีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยการลดรายจ่าย การประหยัดอดออม และการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า โดยเริ่มปฏิบัติจากตัวเอง และครอบครัว

2. แนวทางในการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านการดำเนินชีวิต โดยการลดการใช้-จ่ายในครัวเรือน ลดปริมาณการซื้อจากภายนอก เน้นผลิตใช้ด้วยตนเอง และแนวทางในการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านการประกอบอาชีพ คือ ผลิตผลิตภัณฑ์สำหรับใช้ในครัวเรือน และนำไปจำหน่าย เช่น เพาะเห็ดจากผักตบชวา

3. รูปแบบ (Model) การแก้ปัญหาความยากจนที่เหมาะสมของชุมชนบ้านตราดตวน ต้องเริ่มจากคนในชุมชนมีองค์ความรู้ มีแหล่งเรียนรู้ทางเศรษฐกิจพอเพียง และได้รับการมีส่วนร่วมของชุมชน

การอภิปรายผล

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล มีประเด็นที่น่าสนใจ ซึ่งมีการอภิปรายผล ดังนี้

1. ข้อมูลองค์ความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนชุมชนบ้านตราดตวน หมู่ 4 พบว่าชุมชนบ้านตราดตวนมีความรู้ความเข้าใจในทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงในระดับปานกลาง ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากชุมชนบ้านตราดตวน หมู่ 4 มีลักษณะทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่เป็น

ชุมชนกึ่งเมือง ประกอบกับประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง และมีระดับการศึกษาน้อย ส่งผลให้ผู้ที่อยู่ในวัยทำงานต้องประกอบอาชีพรับจ้างนอกพื้นที่ และคนที่อยู่ในพื้นที่จึงมีแต่ผู้สูงอายุซึ่งมิได้ประกอบอาชีพใด ๆ แต่มีรายได้จากเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ และรายได้จากบุตรหลานส่งมาให้ในแต่ละเดือน ดังนั้น ความรู้และความเข้าใจในเรื่องทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงจึงมีไม่มากนัก

อย่างไรก็ตามผู้นำชุมชนได้มีนโยบายการส่งเสริมและเผยแพร่ให้ประชาชนในชุมชน มีองค์ความรู้ในทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไม่หยุดนิ่ง ดังจะเห็นได้จากการที่ประชาชนส่วนใหญ่มีการรับรู้องค์ความรู้ดังกล่าวจากผู้นำชุมชนและเพื่อนบ้าน และนำมาซึ่งการปฏิบัติในชีวิตประจำวันในด้านการลดรายจ่าย การประหยัดอดออม การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และ เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งด้านส่วนตัวและส่วนรวม โดยเริ่มปฏิบัติกับตัวเอง และครอบครัว เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการประยุกต์ใช้ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงระดับบุคคล/ครอบครัวและระดับชุมชน (ก่อเกียรติ วิริยะกิจพัฒนา. 2550 : 89-93) โดยเริ่มจากการเสริมสร้างคนให้มีความรู้ ความเข้าใจ มีการเรียนรู้วิชาการ และทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็นเพื่อให้สามารถรู้เท่าทัน การเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ซึ่งจะส่งผลต่อการเสริมสร้างคุณธรรม มีความเข้าใจและตระหนักถึงคุณค่าของการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม สามารถพึ่งตนเองได้ และเกิดการรวมกลุ่มทำกิจกรรมต่างๆ ที่สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพ ภูมิสังคมของแต่ละชุมชน โดยพยายามใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ผ่านการร่วมแรง ร่วมใจ ร่วมคิด ร่วมทำการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับบุคคลหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องบนฐานของความซื่อสัตย์สุจริตอดกลั้นต่อการระแทบกระทั่ง ขยันหมั่นเพียรและมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือ แบ่งปันกันระหว่างสมาชิกในชุมชน นำไปสู่ความสามัคคีของคนในชุมชน ซึ่งเป็นภูมิคุ้มกันที่ดีของชุมชน และนำไปสู่การพัฒนาของชุมชนที่สมดุล พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง และพัฒนาไปสู่เครือข่ายระหว่างชุมชนต่าง ๆ

2. การประยุกต์ใช้ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพของประชาชนชุมชนบ้านตราดตวน หมู่ 4

จากผลการศึกษา พบว่า การที่ประชาชนชุมชนบ้าน

ตราดตวนมีความรู้ความเข้าใจในทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงในระดับปานกลาง ประกอบกับประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง ผู้มีที่ดินเป็นของตนเองซึ่งเป็นส่วนน้อยยังคงประกอบอาชีพเกษตรกรรมคือ ทำนาข้าว แต่พื้นที่บางส่วนได้ทดแทนโดยภาคอุตสาหกรรมและธุรกิจที่ฟักอาศัย เช่น โรงงานผลิตน้ำตาล บ้านจัดสรรเป็นส่วนใหญ่ อีกทั้งประชาชนส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาน้อย ซึ่งสอดคล้องกับอภิชัย พันธเสน (2545) มองว่าความยากจนมีสาเหตุมาจากการที่คนไม่มีเงินหรือมีรายได้ไม่พอเพียง การที่คนมีรายได้น้อย เพราะมีผลิตภาพหรือ Productivity ต่ำ สาเหตุของการที่มีผลิตภาพต่ำ เกิดจากคนไม่มีการศึกษามากพอ ซึ่งฟังดูง่าย แต่จะทำให้ได้จริงเริ่มเป็นเรื่องยากมากขึ้น นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงการอธิบายของนักเศรษฐศาสตร์อีกกลุ่มหนึ่งที่วิเคราะห์ปัญหา ความยากจนว่า เกิดจากการขาดแคลนหรือการเข้าถึงบริการและสินค้าที่จำเป็นต่างๆ ที่อาจจะมีเงินก็ได้ อย่างไรก็ตาม อภิชัยมองว่า ความยากจน สิ่งแวดล้อม และการพัฒนาที่แท้จริงแล้วคือ เรื่องเดียวกัน แต่มีจุดเน้นอยู่ที่การพัฒนา จะต้องเป็นการพัฒนาในความหมายที่แท้จริง คือ การพัฒนาสติและปัญญาของมนุษย์ การพัฒนาในลักษณะเช่นนี้จะแก้ปัญหาความยากจนและสิ่งแวดล้อมพร้อมกันไป นอกจากนั้นประชาชนผู้ที่อยู่ในวัยทำงานของบ้านตราดตวน หมู่ 4 ส่วนใหญ่จะออกไปรับจ้างนอกพื้นที่ ทำให้คนที่อยู่ในพื้นที่มีแต่ผู้สูงอายุ จึงเป็นมูลเหตุการนำทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้เพื่อการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพยังไม่แพร่หลายและต่อเนื่อง ทั้งที่เศรษฐกิจพอเพียงและแนวทางปฏิบัติของทฤษฎีใหม่เป็นแนวทางการพัฒนาที่นำไปสู่ความสามารถในการพึ่งพาตนเองได้ทุกระดับอย่างเป็นขั้นเป็นตอน โดยช่วยลดความเสี่ยงเกี่ยวกับความผันแปรของธรรมชาติ โดยอาศัยความพอประมาณและความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี มีความรู้ ความเพียร และความอดทน สติและปัญญา การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และความสามัคคี

จากสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้น หากจะส่งเสริมให้ประชาชนชุมชนบ้านตราดตวน หมู่ 4 ได้เข้าใจในทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพได้อย่างต่อเนื่องนั้น ควรนำแนวทาง

จากการแก้ปัญหาความยากจนของไทย ซึ่งมี 2 แนวทางหลัก (วิโรจน์ ณ ระนอง. 2544 อ้างใน จตุรงค์ บุญยรัตนสุนทร. 2546) คือ (1) แนวทางแก้ปัญหาความยากจนโดยการเจาะจงที่กลุ่มคนจนและ (2) แนวทางแก้ไขปัญหาคความยากจนแบบองค์รวม ซึ่งแนวทางหลักเองนั้นแยกย่อยออกได้เป็นสองแนวทางคือ แนวทางของผู้ที่เชื่อว่าปัญหาความยากจนเป็นปัญหาโครงสร้างและแนวทางของผู้ที่เชื่อว่าความยากจนเกิดจากการขาดศักยภาพหรือประสบเหตุการณ์ที่มีความรุนแรง โดยเฉพาะแนวทางที่ 1 คือ การแก้ปัญหาความยากจนโดยการเจาะจงที่คนจนนั้น คณะผู้วิจัยได้เลือกตัวแทนซึ่งเป็นผู้มีรายได้ต่ำที่สุดของสมาชิกในหมู่บ้านมาเป็นกลุ่มตัวอย่างของการศึกษาครั้งนี้ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สอดคล้องและตรงกับสภาพปัญหาของกลุ่มตัวอย่างมากที่สุด

3. รูปแบบการบูรณาการทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการแก้ปัญหาความยากจนของประชาชนชุมชนบ้านตราดตวน หมู่ 4

จากรูปแบบ (Model) การแก้ปัญหาความยากจนชุมชนบ้านตราดตวน หมู่ 4 ดังที่ได้นำเสนอในภาพที่ 1 ซึ่งให้ความสำคัญกับการที่ชุมชนต้องเข้าใจถึงทุนทางสังคมของชุมชนตนเองอันประกอบด้วย ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านการศึกษา ด้านสังคม และ ด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมรับรู้ถึงจุดเด่นและจุดด้อยของชุมชนตนเอง และจัดเก็บเป็นข้อมูลที่เป็นองค์ความรู้ในชุมชนตนเอง และพัฒนาไปถึงระดับศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนที่จะถ่ายทอดให้กับบุคคลทั้งจากภายในชุมชนและภายนอกชุมชนได้เข้ามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แต่อย่างไรก็ตาม การที่จะยกระดับให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ที่มีศักยภาพได้ต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคลหลายฝ่าย ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้นำทางศาสนา ตัวแทนชาวบ้าน หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาความยากจนในพื้นที่อย่างยั่งยืนได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กรุณา เชิดจิระพงษ์ และคณะ (2547 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การวิจัย เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมโครงการบูรณาการการบริหารจัดการงานพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างยั่งยืนเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบล ถนนโพธิ์อำเภอโนนไทย

จังหวัดนครราชสีมา” พบว่า คนจนกลุ่มเป้าหมายที่ศึกษาใน องค์การบริหารส่วนตำบลถนนโพธิ์ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ เกษตรกรรม โดยการทำนาเป็นหลักซึ่งอาศัยฝนจากธรรมชาติ สาเหตุความยากจนเกิดจากนาข้าวเสียหาย อันเนื่องมาจาก แหล่งน้ำไม่เพียงพอต่อการเกษตร ประกอบกับเกิดภาวะฝน แล้งติดต่อกันทำให้ดินเค็ม ผลผลิตทางการเกษตรได้ไม่เต็มที่ ทำให้นาข้าวเสียหายจากการลงทุน ในเวลาต่อไปจึงต้องกู้ เงินมาลงทุน จึงเกิดภาวะหนี้สินพอกพูน สำหรับผู้ที่ไม่มีที่ ดินทำกินเป็นของตนเอง มักประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปหรือ รับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม ไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง และพิการหรือสูงอายุ จากเวทีประชาคมคนจนควรมีการส่งเสริมอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้และได้เลือกโครงการแปรรูปพริก เป็นโครงการทดลองปฏิบัติการสำหรับด้านการบริหารจัดการ งานพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลถนนโพธิ์ ชาวบ้าน ได้มีส่วนร่วมในการนำเสนอความต้องการจากการจัดเวที ประชาคมของหมู่บ้านบ้างแต่คนจนไม่ได้มีส่วนร่วมอย่าง แท้จริงไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างทั่วถึง ดังนั้นการพัฒนา แผนปฏิบัติ การขององค์การบริหารส่วนตำบลควรเกิดจาก การมีส่วนร่วมเสนอความคิดเห็นของทุกคน โดยเฉพาะให้ โอกาสคนจนมีส่วนร่วมอย่างทั่วถึง และควรให้ความรู้แก่ชาว บ้านในเรื่องอาชีพที่ ส่งเสริมก่อนนำเสนอโครงการเพื่อการ เพิ่มรายได้อย่างยิ่งยั้ง เมื่อคณะผู้วิจัยได้จัดเวทีประชาคม เพื่อค้นหาความต้องการอาชีพเสริมที่เหมาะสมกับบริบทของ ชุมชนบ้านตรวดตรวน หมู่ 4 ได้มี การคัดเลือกตัวแทนที่มา จากทุกภาคส่วนของพื้นที่ มีข้อสรุปว่าอาชีพเสริมที่ชาวบ้าน สนใจและสามารถนำมาเป็นอาชีพเสริมได้ภายใต้ข้อจำกัด เรื่องพื้นที่ทำกินน้อยนั้นคือการเพาะเห็ดฟางตระกร้า และ การทำน้ายาเอนกประสงค์สำหรับใช้ในครัวเรือนเพื่อลดราย จ่าย และจำหน่าย เพื่อเพิ่มรายได้แก่ครัวเรือนนั่นเอง

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการศึกษาไปใช้

ในการแก้ปัญหาความยากจนด้วยทฤษฎีเศรษฐกิจพอ เพียงของชุมชนแบบบูรณาการนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล พัฒนาชุมชน เกษตรตำบล สถาบัน การศึกษาทุกระดับในพื้นที่ ตัวแทนภาคประชาชน/ทุกครัว เรือนจะต้องจับมือกันเพื่อสร้างพลังใน การขับเคลื่อนตั้งแต่

ระดับนโยบายซึ่งรับผิดชอบโดยองค์การบริหารส่วนตำบล ลงสู่ผู้รับนโยบายสู่การปฏิบัติ จะผลกระทบให้กับบุคคล/หน่วย งานฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งคงมิได้ มิเช่นนั้นจะทำให้ไม่เกิดความต่อ เนื่องในการนำมาใช้ในชีวิตประจำวันและการประกอบอาชีพ ของคนในชุมชน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไป

1. ควรศึกษา Best practice จากชุมชนอื่น ๆ เพื่อนำ มาเปรียบเทียบและบูรณาการการแก้ปัญหาซึ่งกันและกันได้ เนื่องจากบริบทของชุมชนบางด้านจะมีลักษณะที่คล้ายคลึง กัน
2. ควรมีการศึกษาถึงปัจจัยแห่งความสำเร็จและสาเหตุ แห่งความล้มเหลวของการแก้ปัญหา ความยากจนแต่ละพื้นที่ อย่างแท้จริงและนำมาบรรจุเป็นวาระเร่งด่วนของพื้นที่นั้น ๆ และนำเสนอผลการศึกษาสู่ระดับนโยบาย

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณ รศ.โกวิท เชื้อมกลาง อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ขอขอบคุณ ผศ.สมเกียรติ กัลยพฤษ์ รองอธิการบดี ฝ่ายวิจัยและประกัน คุณภาพการศึกษา ผศ.นิรันดร์ กุลทามันท์ รองอธิการบดี ฝ่ายกิจการนักศึกษา (อดีตผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและ พัฒนา) ขอขอบคุณ อาจารย์พิสมัย ประชานันท์ ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา และ สำนักงานคณะกรรมการ วิจัยแห่งชาติ (วช.) ที่ให้การสนับสนุนการวิจัย

เอกสารอ้างอิง

- กรุณา เชิดจิระพงษ์และคณะ. (2547). เอกสารการวิจัยและพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา.
- ก่อเกียรติ วิริยะกิจพัฒนา. (2550). เศรษฐกิจพอเพียง=Sufficiency Economy. กรุงเทพฯ : วังอักษร.
- จตุรงค์ บุญยรัตนสุนทร. (2546). ความยากจน : สถานการณ์และบทบาทขององค์กรพัฒนาเอกชน. กรุงเทพฯ : เอดิสัน เพรส โปรดักส์ จำกัด.
- ฤทัยวรรณ ศุภเกษตร. (2535). การศึกษาสภาวะความยากจนของชุมชนทะเลน้อย. สงขลา : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ศิรินทีพย์ รักษาชนม์. (2550). การบริหารงานในการแก้ไขปัญหาความยากจนแบบบูรณาการของจังหวัดชัยภูมิ.
ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2550). แนวคิดและยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554). กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- อภิชัย พันธเสน. (2545). การวิเคราะห์อุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง : รายงานฉบับสมบูรณ์ เสนอต่อสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- อุดม พุมโฆสิต. (2536). ลักษณะและสาเหตุของปัญหาความยากจนของครอบครัวชนบท : กรณีจังหวัดสงขลา.
กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

